

SUDÁN - DARFÚR

.sudán – krátke dejiny temna

Strašný príbeh násilia v Sudáne sa nezačal v Darfúre. Sudán zažil v druhej polovici 20. storočia dve občianske vojny. Tá prvá trvala od roku 1955 do roku 1972. Bola to vojna medzi moslimským, Arabmi ovládaným severom a nemoslimským, nearabským a kresťanským a animistickým juhom. Juh, nespokojný s moslimskou a arabskou dominanciou, žiadal autonómiu. Počas britskej koloniálnej vlády bol totiž juh Sudánu spravovaný oddelene od severu. Druhá občianska vojna sa začala v roku 1983, v podstate ako druhé dejstvo prvej občianskej vojny, a skončila sa vlastne až podpísaním mierovej zmluvy v januári 2005. Niektorí analytici považujú roky 1955 až 2005 za jeden-jediný konflikt prerušený len jedenásťročným prímerím.

Počas 22 rokov trvajúcej druhej občianskej vojny bolo na juhu Sudánu zabitých takmer 2 milióny civilistov a postupne bolo v rôznych fázach konfliktu z domovov vyhnaných až 4 milióny ľudí. Vojna sa začala, keď v roku 1983 vtedajší sudánsky prezident Nimejri ohlásil svoj zámer premeniť Sudán na moslimský arabský štát, rozdelil južný Sudán na tri časti a vnútil krajine tvrdú formu islamského práva – šarije. Zaviedol také tresty, ako amputácie, bičovanie a kameňovanie. V roku 1991 nahradili miestnych sudcov na juhu moslimskí sudcovia zo severu. Ako reakcia vznikla už v roku 1983 na nearabskom a nemoslimskom juhu tzv. Oslobodzovacia armáda sudánskeho ľudu (SPLA) a vojna sa začala. V roku 1989 urobili dôstojníci armády pod vedením Omara Hassana al-Bašira puč a al-Bašir sa stal hlavou štátu. V roku 1991 sa usadil v Sudáne Usáma bin Ládín so svojou organizáciou al-Káida a začal odtiaľ plánovať a riadiť teroristické útoky v iných krajinách. Do Afganistanu ho prinútili odísť až v roku 1996.

Faktorom vo vojne moslimského severu proti kresťanskému juhu sú určite aj prírodné zdroje. Ropné zdroje, ktoré predstavujú až 70 percent príjmov Sudánu z exportu, sú najmä na juhu. Na juhu je viac vodných zdrojov, preto je juh úrodnejší. Nad tým všetkým sa moslimský sever snaží získať kontrolu.

Občianska vojna vrátila do Sudánu otroctvo (tak ako iné veci, i to sudánska vláda popiera). John Eibner z organizácie Christian Solidarity International to opisuje takto: Spravidla po útoku armády a vládou podporovaných „mudžahedínov“ na dedinu na juhu zabijú útočníci všetkých mužov, starých ľudí zmlátia a zajmú ženy a deti. Ženú ich potom na sever a cestou zabijajú deti, ktoré plačú. Mladé dievčatá skupinovo znásilňujú.“ Unesené ženy sa na severe stanú otrokyňami v moslimských domácnostiach a na farmách, kde sú spravidla vystavené ponižovaniu, bitiu, znetvoreniu genitálií a sexuálnemu násiliu.

Zemepisná poloha Darfúru

Oblasť Darfúru na západe Sudánu pozostáva z troch provincií, a to severného Darfúru a západného Darfúru (hraničiaceho s Čadom) a južného Darfúru (hraničiaceho so Stredoafričkou republikou). Oblasť je rozlohou veľká približne ako Francúzsko. Tradične je to jedna z najchudobnejších oblastí Sudánu, ktorá sa cíti zo strany chartúmskej vlády dlhú dobu zanedbávaná. Obyvateľstvo tvoria moslimovia. Väčšinu obyvateľov predstavujú čierni Afričania, ďalší sú arabského pôvodu, hoci dochádza k značnému miešaniu obyvateľov

Konflikt v provincii Darfúr sa začal v roku 2003, teda ešte počas druhej sudánskej občianskej vojny, a spôsobil jednu z najhorších humanitárnych katastrof moderných čias. Pred vyše rokom odhadoval koordinátor pomoci OSN Jan Engeland, že každý mesiac zomiera ako dôsledok etnického násillia v Darfúre asi 10-tisíc ľudí. Väčšina odhadov vrátane odhadov úradníkov OSN hovorí, že doposiaľ zomrelo v Darfúre vyše 400-tisíc ľudí a asi dva a pol milióna ich vyhnaní z domovov a žijú v zúfalých podmienkach v utečeneckých táboroch, zväčša na holej zemi, takmer bez potravy. Tam sú naďalej vystavovaní násilliu, nebezpečenstvu zabitia a znásillnenia. Pôvod krízy v Darfúre možno pripísať kombinácii viacerých faktorov: nedostatku zdrojov znásobenému extrémnymi suchami; kmeňovým konfliktom a všeobecnému pocitu obyvateľov Darfúru, že ich odsúvajú na okraj a vylučujú zo ziskov zo sudánskej ropy.

Etnické čistky, vyhánanie, vraždy a znásillňovanie má na svedomí milícia zvaná „džandžavíd“. Niektorí obyvatelia Darfúru jej názov prekladajú ako „diabli na koňoch“. O pôvode slova džandžavíd sa vedú spory a jeden z názorov je, že ide o poarabčenú verziu perzského slova „džangaví“, ktoré používali šiítske komunity v severnej Afrike na označenie „bojovníkov za vieru“. Džandžavíd sú jazdci z kočovných, po arabsky hovoriacich afrických kmeňov (Baggar – chovatelia dobytky a Abbala – chovatelia tiav), ktorých volajú aj „čierni Arabi“. Sudánska vláda sa tvári, že na jazdcov džandžavíd nemá vplyv, ale vyzbrojila ich a dokonca im poskytla aj ťažšie zbrane.

Zjednodušene sa dá konflikt v Darfúre opísať ako zrážka kočovných arabských moslimov s usadenými nearabskými moslimami, v ktorej ide o zdroje a pôdu a v ktorej je sudánska vláda zaangažovaná na strane arabsky hovoriacich útočníkov. Hoci ide o zrážku moslimov s moslimami, má konflikt určite aj náboženský rozmer, lebo nearabskí obyvatelia Darfúru vyznávajú súfizmus, nemilitantnú verziu islamu, zatiaľ čo režim generála al-Bašíra vnucuje celej krajine šariju, islamské právo na spôsob saudského wahábizmu či afganského Talibanu.

.čína na scéne

Čína strašný konflikt medzi severom a juhom Sudánu ani konflikt v provincii Darfúr nespôsobila. Čína však nie je iba hlavným zástancom Sudánu na pôde OSN, je i hlavným obchodným partnerom a podporovateľom sudánskeho režimu. Toho kriminálneho režimu, ktorý toľké roky pácha na vlastnom obyvateľstve genocídu. Sudán je najväčším ropným investičným projektom Číny v zámorí (kupuje od Sudánu 60 percent jeho ropnej produkcie a 40 percent jeho exportu). Číňania postavili 1500-kilometrový ropovod z južného Sudánu k Červenému moru, odkiaľ ropu odvážajú do Číny obrovské tankery. Čínski pracovníci obsluhujú zariadenia ropných vrtov a stavajú diaľnice, aby umožnili presun ťažkých strojných zariadení. Čína je stálym členom Bezpečnostnej rady OSN a môže preto vetovať každé odsúdenie Sudánu.

Dá sa pokojne povedať, že sudánsky režim žije a vedie vojnu za čínske peniaze. A sudánske ozbrojené sily sú ozbrojené predovšetkým čínskymi zbraňami, lietadlami, tankami, delami, guľometmi, ručnými zbraňami a muníciou. Tie používajú aj bojovníci džandžavíd pri zabíjaní ľudí v Darfúre. Zbrane, mimochodom, dodáva sudánskemu režimu aj Rusko. Uvádza to aj správa Amnesty International. Existuje fotografická dokumentácia, na ktorej vidieť čínske stíhačky Fantan nad Darfúrom, ale aj ukrajinský Antonov-26 a ruské útočné helikoptéry Mi-24. Sudánska vláda tieto bojové lietadlá dáva natierať nabiele a predstiera, že ide o civilné stroje.

Všeobecná mierová dohoda

V januári 2005 podpísala vláda Sudánu a povstalci (SLA/M) všeobecnú mierovú dohodu, vytvorenú na ukončenie občianskej vojny trvajúcej dve desaťročia. Súčasný prezident Sudánu Umar al-Bašír vytvoril v júli 2005 vládu národnej jednoty vládu ako súčasť dohody o ukončení najdlhšej občianskej vojny v Afrike. Výsledkom mierovej dohody bolo polo-nezávislé južné vedenie, národná koaličná vláda, oddelená severná a južná domobrana a spoločný úžitok z ropy s možnosťou úplnej nezávislosti juhu na základe referenda do roku 2011. Proces uplatňovania mierovej dohody naďalej naráža na ťažké úlohy v oblasti dosahovania dohody o spoločnom delení sa o zisky z ropy a o hranici medzi severom a juhom, ktoré si vyžadujú plnú pozornosť tak Chartúmu, ako aj južného Sudánu.

Darfúrska mierová dohoda (DMD) a trieštenie darfúrskeho povstaleckých skupín

5. mája 2006 sudánska vláda a časť SLA vedená Minnim Minnawim podpísala DMD, ale dve ďalšie skupiny ju zamietli. Krátko po podpísaní DMD však vojenský stav obnovil a bezpečnostná situácia sa zhoršila. Podpísanie DMD viedlo k procesu rozštiepenia darfúrskeho povstaleckých skupín. V júli 2007 existovalo prinajmenšom 28 povstaleckých skupín. Tento vývoj čoraz viac sťažuje uplatňovanie DMD, mierové rokovania a poskytovanie humanitárnej pomoci.

5. augusta 2007 sa však väčšine vodcov povstaleckých skupín podarilo zostaviť **spoločnú pozíciu pre vyslancov AÚ – OSN v Arushi (Tanzánii)**. Spoločná pozícia sa týka presídlenia vysídlených osôb a utečencov, zhoršovania situácie vysídlených osôb a utečencov v táboroch, kompenzácie jednotlivcov a spoločného využívania majetku. Podľa povstalcov by sa malo v súlade s medzinárodnými normami uvažovať o kompenzácií pre jednotlivcov a komunity, ako aj spoločnej deľbe moci.

Situácia v oblasti ľudských práv v Sudáne sa neustále zhoršuje. Situácia v Darfúre je naďalej krajne nestabilná, pretrvávajú vojenské konflikty a týranie vrátane únosov, mučenia a sexuálneho násillia. Utečenecké tábory sa stávajú objektom prepádov zo strany sudánskej polície, armády a bezpečnostných síl a boli svedkami násillných konfliktov medzi povstaleckými skupinami.

Humanitárny prístup v regióne ostáva naďalej obmedzený a boli unesené a fyzicky alebo sexuálne napadnuté desiatky humanitárnych pracovníkov. Krutosť a násillie sú všeobecne rozšírené. Stále pretrvávajú útoky na osady, ich zrovnávanie so zemou, zabíjanie a násillné rozháňanie ich obyvateľov, väzby bez súdneho procesu, znásillnenia a práca detí. Tábory pre osoby vysídlené v rámci vlastnej krajiny sú preplnené a ich obyvatelia vzhľadom na bezpečnostnú situáciu nemajú vyhliadky na návrat do svojich osád.

Znásillňovanie a sexuálne násillie sa v Darfúre používajú ako vojnové zbrane a vyskytujú sa čoraz častejšie. Členovia jednotiek domobrany pravidelne páchajú zločiny sexuálneho násillia na ženách a dievčatách, ktoré sa stávajú terčom z dôvodu ich etnickej príslušnosti a obvinení z podpory povstaleckej skupiny SLA/ Abdul Wahid. Typickí sú aj vojaci v detskom veku,

svojoľné väznenie, prenasledovanie novinárov a bojovníkov za ľudske práva, využívanie trestu smrti a mučenia.

Projekty na udržiavanie mieru:

AMIS (Misia Africkej únie pre Sudán)

Africká Únia umiestnila do Darfúru monitorovaciu misiu, aby pozorovala dodržiavanie dočasného prímeria z apríla 2004 vzhľadom na podpísanie všeobecnej mierovej dohody. Mandát AMIS sa v priebehu roku 2004 posilnil a zahrnul ochranu civilistov a projekty humanitárnej pomoci, predstavitelia Africkej únie si však sťažovali na svoje obmedzené prostriedky na dosiahnutie týchto cieľov.

Zmiešaná“ mierová jednotka Africkej únie a OSN (UNAMID)

Po mesiacoch intenzívneho politického manévrovania získalo medzinárodné spoločenstvo od Sudánu povolenie nasadiť do Darfúru najväčšiu mierovú jednotku na svete, poverenú úlohou podporovať uplatňovanie Darfúrskej mierovej dohody.

Zmiešaný projekt OSN a Africkej únie povolila Bezpečnostná rada OSN 31. júla 2007. Keďže sudánska vláda bola neústupne proti tomu, aby neafričania mali v tejto jednotke dôležitú úlohu, jednotka je zostavená z 20 000 vojakov mierových síl a 6 000 členov civilnej polície, ktorí sú, v prevažnej miere Afričania“. UNAMID - od decembra 2007.

Politický vývoj

Darfúrska mierová dohoda a mnohé dohody o prímerí vrátane najnovšej **Tripoliskej dohody o politickom procese pre Darfúr** z 20. apríla 2007 nevedli k mierovému riešeniu.

Dialóg a konzultácia Darfúr – Darfúr (DKDD)

Proces DKDD je obsiahnutý v Deklarácii princípov, ktoré v júli 2005 podpísala sudánska vláda

a hnutia, a je jedným z hlavných prvkov spoločných mierových rokovaní a uzmierovania.

Zmierenie a odškodnenie

Proces DKDD zdôrazňuje dôležitosť zmierenia a odškodnenia obetí a toho, aby všetci vysídlení ľudia mali právo vrátiť sa do svojho pôvodného bydliska.

Regionálny dosah krízy v Darfúre

Destabilizačný vplyv krízy sa rozšíril až do Čadu. Etnické skupiny sú na oboch stranách hranice rovnaké a prezident Čadu Idris Deby patrí do etnickej skupiny Zahawa, ktorá sa nachádza aj v Darfúre. Sudán a Čad podpísali mierovú dohodu 3. mája 2007. Rozhodli sa pracovať s AÚ a OSN na ukončení konfliktu v Darfúre a východnom Čade. Tiež sa zaviazali, že budú zabraňovať tomu, aby sa ich územia využívali na ukrývanie, výcvik alebo podporu opozičných ozbrojených hnutí druhej strany. Problémy sa rozšírili aj do Stredoafrickej republiky, kde sú povstalecké skupiny údajne riadené z Darfúru s podporou sudánskych orgánov.